

Posudek na bakalářskou práci Markéty Pištorové „Analýza plodnosti v Česku z dat sčítání 2011“

Předkládaná bakalářská práce se skládá celkem z 62 stran z čeho je 9 stran použité literatury a příloh. Cílem práce byl popis vývoje plodnosti v generačním pohledu na základě dat sčítání lidu, domů a bytů konaném v Česku k 26. březnu 2015. Práce obsahuje rovněž komparativní data z předchozího sčítání z roku 2001. Práce se poněkud nelogicky člení na nečíslované kapitoly a číslované podkapitoly, které jsou v obsahu uvedeny v následujícím pořadí: *Úvod, Zdroje dat a metody, Diskuse s literaturou, Analýza plodnosti a Závěr*. Těžištěm práce je určitě čtvrtá kapitola věnovaná diferenciaci plodnosti.

V úvodu zasazuje problematiku plodnosti do kontextu demografického vývoje (viz poznámka o druhém demografickém přechodu), píše o generacích, kterých se mění úroveň plodnosti týká a rovněž faktorům, které plodnosti ovlivňují. Mezi faktory uvádí ty, které se ve sčítání zjišťují, např. rodinný stav, ale také dostupnost antikoncepce či hodnotová orientace (s.13). Myslím, že lepší by byl výčet těch, které mají oporu ve sčítání a se kterými autorka v dalším textu pracuje, jako je vzdělání, ekonomická aktivita nebo náboženské vyznání.

Další kapitola začíná porovnáním počtu živě narozených v posledních dvou sčítáních, problémem samozřejmě je neukončená plodnost mladších generací. Správně upozorňuje na rozdílnou metodiku v obou sčítáních: zjišťování celkového počtu narozených dětí (2001) vs. počtu živě narozených dětí (2011). V této souvislosti neškodí připomenout, že důvodem této nejednotnosti bylo stanovisko ÚOOÚ¹ a nikoliv neschopnost statistického úřadu pochopit rozdíl mezi celkovými a živě narozenými dětmi. Dále se autorka v rámci kapitoly rozepisuje o využití dat HFD pro zjištění věku matky při narození dítěte (z výsledku sčítání), k čemuž má autor oponentního posudku poněkud skeptický postoj, protože nikde není vyčíslena přesnost těchto dat. Naopak je kvitováno vlastní zpracování dat (s. 16), protože to často studenti nechápou, přestože i k tomu jsou vedeni. Vymezení charakteristik rodinného stavu, ekonomické aktivity není třeba komentovat – jedná se o volbu autorky, jak si data poskládat. V případě náboženského vyznání je však třeba upozornit na velmi neurčitou skupinu těch, kteří na tuto (fakultativní) otázku neodpověděli. Přes poměrně jasné vyjádření ČBK² není vůbec jasné, o jakou populaci se jedná a je ošidné se do jakékoli analýzy osob, kteří na otázku neodpověděli vůbec pouštět. Metody demografické analýzy jsou pěkně popsány v části 1.2, pouze vysvětlení nezjištěného počtu dětí u bezdětných žen (s. 22) a není ničím podloženo.

Těžiště práce je jistě ve čtvrté kapitole věnované vlastní analýze plodnosti a výtka oponenta se týká hned prvního odstavce. Vysvětlení poklesu konečné plodnosti, tím že generace (1920 - 1971) ještě neměly v rozhodný okamžik sčítání ukončenou plodnost je správné, ale jedná se o sekundární vysvětlení. To hlavní, tj. proč k evidentnímu poklesu dojde, autorka nenapsala, byť se k tomuto vyslovila v literatuře celá řada autorů (např. Rychtaříková, Rabušic). Dále je v rámci kapitol analyzován vývoj plodnosti žen podle počtu dětí a následuje diferenční analýza podle rodinného stavu ženy, kde jsou některá tvrzení nedotažená: sňatek ovdovělých žen za staršího muže (s. 36) není ničím doložen, podíl dětí narozený svobodným matkám dnes (tj. i ve výsledcích sčítání 2011) činí téměř polovinu, což bude mít dopad na výsledky sčítání samozřejmě až za dvacet let. Diferenční vliv vzdělání na úroveň plodnosti, negativní korelaci autorka potvrdila, zůstává pochopitelně otázka na další vývoj. Následuje analýza dle ekonomické aktivity, kde se autorka práce správně věnuje vymezení jednotlivých kategorií

¹ Viz <https://www.uouu.cz/tiskove-zpravy-2001/ds-1159/archiv=0&p1=3109>, dostupné dne 25. 8. 2015

² Viz <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/vyjadreni-cbk-k-vysledkum-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011/>, dostupné dne 25.8. 2015

žen a následně jejich úrovni plodnosti. V případě náboženského vyznání je základním problémem podíl osob, kteří na tuto otázku neodpověděli.

Následuje závěr, kde autorka shrnula poznatky z předchozí analýzy. Práce je čtivě napsána, obsahuje celou řadu pěkně zpracovaných grafů a rozsahem je rovněž přiměřená. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, navrhuji práci jednoznačně k obhajobě.

Ing. Jaroslav Kraus, Ph.D.

27. srpna 2015